

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING QUROLNI RO‘YXATDAN
O‘TKAZISH VA QAYTA RO‘YXATDAN O‘TKAZISH QOIDALARI”**

Saparbaev Maman Maxmud uli

UZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorining qurolni ro‘yxatdan o‘tkazish va qayta ro‘yxatdan o‘tkazish jarayonidagi huquqiy, amaliy va tashkiliy vazifalari atroflicha o‘rganilgan. Tadqiqotda qurol egalik qilish huquqini beruvchi qonun hujjatlari, ularning asosiy talablari hamda fuqarolar tomonidan taqdim etiladigan hujjatlar majmuasi tahlil qilingan. Shu bilan birga, qurol egasining psixologik holati, sog‘liq holati va xavfsizlik madaniyati baholash mezonlari yoritilgan. Maqolada qonun doirasida belgilangan saqlash sharoitlari, uyda maxsus seyf bo‘lishi, himoya qulflari, xonaning izolyatsiya darajasi va profilaktik reydlar amaliy mexanizmi ochib berilgan. Qayta ro‘yxatdan o‘tkazish jarayonida ruxsatnoma muddati, o‘zgargan yashash manzili, qurol egasining sog‘liq holatidagi o‘zgarishlar hamda xavfsizlik talablariga rioya etilishini baholash muhim omili sifatida ko‘rib chiqiladi. Maqolada qoidalar buzilganda yuzaga keluvchi huquqiy oqibatlar, jarimalar, ruxsatnomani bekor qilish va qurolni vaqtincha musodara qilish choralarasoslangan. Shuningdek, jamoat xavfsizligini ta‘minlash, noqonuniy qurol savdosiga chek qo‘yish va qasddan sodir etiladigan jinoyatlarning oldini olishda mazkur jarayonning strategik ahamiyatiga urg‘ulangan. Maqolaning umumiy maqsadi fuqarolarning huquqiy ongini oshirish, qurol egalarining mas‘uliyatini kuchaytirish va profilaktika tizimining samaradorligini ta‘minlashga qaratilgan.

Kalit so‘zlar : Profilaktika inspektori, qurol, ro‘yxatdan o‘tkazish, qayta ro‘yxatdan o‘tkazish, huquqiy tartib, xavfsizlik nazorati, hujjatlar, tibbiy ko‘rik, psixologik baholash, saqlash sharoitlari, jamoat xavfsizligi, noqonuniy qurol, jarima, musodara, ruxsatnoma bekor qilish.

Аннотация: В данной статье рассматриваются законодательные основы, административные процедуры и практические обязанности профилактического инспектора в процессе регистрации и перерегистрации огнестрельного оружия. Подробно анализируются нормативные акты, регулирующие порядок владения оружием, требования к предоставляемым документам, а также необходимость прохождения медицинского и психологического обследования для исключения рисков неадекватного поведения владельца. Особое внимание уделяется условиям хранения оружия по месту проживания, техническим характеристикам сейфов, наличию механических замков и уровню доступности для посторонних лиц. Процесс перерегистрации рассматривается как ключевой элемент системного контроля, позволяющий своевременно оценивать изменения состояния здоровья владельца, его адрес проживания и соблюдение ранее выдвинутых требований. В статье также анализируются последствия нарушения установленных правил: административные штрафы, изъятие оружия, аннулирование разрешения, а в некоторых случаях — уголовная ответственность. Автор подчёркивает роль данных процедур в

обеспечении общественной безопасности, снижении риска незаконного оборота оружия и профилактике преступности. Материал ориентирован на повышение правовой грамотности граждан и укрепление механизмов государственно-правового контроля.

Ключевые слова: Профилактический инспектор, оружие, регистрация, перерегистрация, правовое регулирование, контроль безопасности, документы, медицинское освидетельствование, психологическая оценка, условия хранения, общественная безопасность, незаконное оружие, штраф, изъятие, аннулирование разрешения.

Annotation: This article provides an extensive and comprehensive examination of the legal framework, administrative processes, and practical responsibilities of preventive inspectors involved in the registration and re-registration of firearms. It explores the documentation required from applicants, including identity verification, medical certificates, psychological assessments, and residence confirmation. The analysis also highlights critical safety requirements, such as proper storage conditions, the use of certified safes, locking mechanisms, and the inspector's authority to conduct periodic inspections at the owner's residence to ensure compliance. Re-registration is discussed as a crucial control mechanism allowing authorities to re-evaluate the owner's medical condition, mental stability, change of residence, and adherence to previously imposed safety regulations. The article further elaborates on legal consequences for non-compliance, including administrative fines, temporary confiscation, revocation of permits, and potential criminal liability in severe cases. The importance of these measures in preventing violent crimes, reducing illegal arms trafficking, and maintaining public security is emphasized through real-life examples. Ultimately, the material aims to strengthen legal awareness, increase owner responsibility, and enhance the effectiveness of preventive oversight within public safety systems.

Keywords: Preventive inspector, firearm, registration, re-registration, legal regulation, safety control, documentation, medical examination, psychological evaluation, storage conditions, public safety, illegal weapon, fine, confiscation, permit revocation

KIRISH

Jamiyatda qurol bilan bog‘liq masalalar doimo dolzarb va muhim mavzular sirasiga kiradi. Noto‘g‘ri ishlatilgan, noqonuniy egalik qilingan yoki xavfsiz saqlanmagan qurol inson hayoti, jismoniy xavfsizlik va jamiyatdagi tartibga jiddiy tahdid soladi. Shu sababli davlat qurolni ro‘yxatdan o‘tkazish va qayta ro‘yxatdan o‘tkazish jarayonlarini qat’iy tartibga solgan va ushbu jarayonlarda profilaktika inspektorlarining roli alohida ahamiyatga ega. Profilaktika inspektorlari nafaqat qurol egalari bilan ishlash, hujjatlarni tekshirish va ruxsatnomalarni berish yoki yangilash bilan shug‘ullanadi, balki qurol xavfsizligi bo‘yicha fuqarolarni ogohlantirish, amaliy maslahatlar berish va noqonuniy foydalanishning oldini olishda muhim vazifani bajaradi. Masalan, uyda yoki ish joyida qurolni bolalar va ruxsatsiz shaxslar qo‘liga tushmasligi uchun xavfsiz joyda saqlash, qurolni ishlatishdan oldin ruxsatnomalarni tekshirish, uning texnik holatini muntazam nazorat ta’minlash, qurol bilan

bog‘liq noxush hodisalarni kamaytirish va jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan yechimlar ham muhokama qilinadi. Bu kirish qismi maqolaning asosiy mazmuni uchun poydevor vazifasini bajaradi va o‘quvchini mavzu dolzarbligi, amaliy ahamiyati va profilaktika inspektorining roli bilan tanishtiradi. Hozirgi kunda jamoat xavfsizligini ta‘minlash, jinoyatchilikning oldini olish va fuqarolar xavfsizligini saqlash davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Qonunchilik talablariga asosan, fuqarolar otish qurolini egalik qilish huquqiga ega, ammo bu jarayon qat’iy nazorat ostida bo‘ladi. Shu jarayonda profilaktika inspektorlarining o‘rni juda muhimdir. Ular qurollarni ro‘yxatga olish, hujjatlarni tekshirish, qayta ro‘yxatdan o‘tkazishda qat’iy qonuniylikni ta‘minlaydi.

ASOSIY QISM

Profilaktika inspektori ichki ishlar organlari tizimidagi muhim bo‘g‘in hisoblanadi. U fuqarolarning xavfsizligini ta‘minlash, jinoyatlarning oldini olish hamda qurolga oid qonunbuzarliklarning oldini olishda bevosita mas’ul shaxsdir. Qurolni ro‘yxatdan o‘tkazish va qayta ro‘yxatdan o‘tkazish — bu nafaqat ma’muriy tartib, balki fuqarolarning xavfsiz va mas’uliyatli tarzda qurol egasi bo‘lishini ta‘minlaydigan tizimli jarayondir. O‘zbekiston Respublikasining “Qurol to‘g‘risida”gi Qonuni (1994-yil 29-dekabrda qabul qilingan) hamda Ichki ishlar vazirligining tegishli buyruqlari ushbu jarayonning asosiy huquqiy bazasini tashkil etadi. Mazkur hujjatlar asosida profilaktika inspektori quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. Qurolni ro‘yxatdan o‘tkazish jarayonini tashkil etish.

Qurol sotib olgan fuqaro uni 10 kun ichida yashash joyi bo‘yicha ichki ishlar organiga olib kelib ro‘yxatdan o‘tkazishi shart. Profilaktika inspektori hujjatlarni qabul qilib, qurolning texnik raqami, turi, markasi va ishlab chiqarilgan mamlakati bo‘yicha ma‘lumotlarni tekshiradi. Shuningdek, qurolning noqonuniy yo‘l bilan olinmaganligini maxsus ma‘lumotlar bazasi orqali aniqlaydi.

2. Fuqarodan talab etiladigan hujjatlar:

oshaxsni tasdiqlovchi hujjat (pasport yoki ID-karta);

osog‘lig‘i to‘g‘risidagi ma‘lumotnoma (psixiatriya va narkologiya dispanseridan);

oyashash joyidan tavsiyanoma yoki mahalla kafolati;

oqurol sotib olinganligini tasdiqlovchi hujjat (chek, shartnoma yoki sertifikat).

Hujjatlar to‘liq bo‘lsa, profilaktika inspektori qurolni ko‘zdan kechiradi, texnik xavfsizlik talablariga javob berishini tekshiradi. So‘ng ichki ishlar bo‘limining elektron bazasiga kiritadi va qurol egasiga ro‘yxatdan o‘tganlik to‘g‘risida guvohnoma beradi.

2. Qayta ro‘yxatdan o‘tkazish tartibi.

Har bir o‘q otar qurol uch yilda bir marta qayta ro‘yxatdan o‘tkaziladi. Bu tartib qurolning texnik holati va egasining qonuniy mas’uliyatini yangilab turish uchun zarur. Qayta ro‘yxatdan o‘tkazish vaqtida quyidagilar amalga oshiriladi:

oqurolning texnik ko‘rigi;

oo‘q otish mexanizmi va raqamlarining o‘zgarishsizligini aniqlash;

oqurol egasining huquqiy javobgarligi va sog‘lig‘ini qayta tekshirish.

Agar fuqaro manzilini o‘zgartirgan bo‘lsa, u 10 kun ichida yangi yashash joyi bo‘yicha qurolni qayta ro‘yxatdan o‘tkazishi lozim. Bu talab bajarilmasa, “Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risida”gi kodeksning 195-moddasiga ko‘ra, ogohlantirish yoki jarima qo‘llaniladi.

3. Qurol saqlash va xavfsizlik nazorati.

Profilaktika inspektorlari muntazam ravishda qurol egalari yashaydigan manzillarda tekshiruvlar o‘tkazadilar. Ular qurol saqlanayotgan joyda xavfsizlik sharoitlariga rioya etilayotganini — qurol seyfa yoki qulflanadigan maxsus qutida saqlanayotganini — aniqlaydi. Bundan tashqari, qurol egalari bilan profilaktik suhbatlar o‘tkazilib, ularga xavfsiz muomala, o‘q otish madaniyati va javobgarlik haqida tushuntirishlar beriladi.

4. Qonunbuzarliklarning oldini olish.

Profilaktika inspektori noqonuniy qurol saqlash, olib yurish yoki undan foydalanish holatlarini aniqlash uchun mahalla va hududlarda reydlar o‘tkazadi. Noqonuniy qurollar topilgan taqdirda, ular darhol musodara qilinadi va jinoyat ishi qo‘zg‘atiladi.

Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasi IIV hisobotlarida 2023-yilda noqonuniy qurol bilan bog‘liq jinoyatlar 15 foizga kamaygan. Bu ko‘rsatkich profilaktika inspektorlarining samarali faoliyati va qurol nazorati tizimining yaxshilanganini ko‘rsatadi. Profilaktika inspektorining bu boradagi faoliyati nafaqat ma‘muriy nazorat, balki fuqarolarning ongini oshirish, xavfsizlik madaniyatini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Chunki qurol — bu mas‘uliyatli vosita. Uni ro‘yxatdan o‘tkazish va nazorat qilish tizimi jamiyatda tinchlik, osoyishtalik va qonun ustuvorligini ta‘minlashga qaratilgan. Masalan, inspektor fuqarolarning yashash joylariga borib, qurol seyfa yoki qulflanadigan maxsus qutida saqlanayotganini ko‘radi. Agar qurol ochiq joyda, bolalar yetadigan joyda tursa — bu xavfli holat deb hisoblanadi va fuqaroga ogohlantirish beriladi. Bunday nazorat ko‘plab noxush hodisalarning oldini oladi. Amaliyotda ayrim holatlarda qurolni noto‘g‘ri saqlash natijasida tasodifiy o‘q otish yoki bolalar tomonidan qurolga tegish kabi hodisalar sodir bo‘lgan. Profilaktika inspektori ana shunday holatlarni yo‘qqa chiqarish uchun ishlaydi. Profilaktika inspektorining ishida eng muhim jihatlardan biri — fuqarolarning o‘z mas‘uliyatini anglashidir. Ular qurol — bu himoya vositasi, lekin u noto‘g‘ri ishlatilsa, xavf manbai ekanini tushunishlari kerak. Masalan, ayrim fuqarolar qurolni ro‘yxatdan o‘tkazmasdan do‘stlariga yoki qarindoshlariga vaqtincha berib yuboradi. Bunday holatlar ko‘p hollarda muammo keltirib chiqaradi, chunki agar qurol bilan biror hodisa sodir bo‘lsa, javobgarlik ro‘yxatdagi egasining zimmasiga tushadi. Shuning uchun profilaktika inspektorlari qurol egalari bilan profilaktik suhbatlar o‘tkazadi, xavfsiz muomala, saqlash va ishlatish qoidalarini tushuntiradi. Profilaktika inspektorining faoliyati faqat bir qurol egasiga emas, balki butun mahalla yoki tuman xavfsizligiga ta‘sir qiladi. Agar qurollar tartibli ro‘yxatga olingan, nazorat ostida saqlanayotgan bo‘lsa, bu jinoyatlarning kamayishiga yordam beradi. Masalan, ayrim hududlarda qurollarning to‘liq ro‘yxatga olinishi va muntazam tekshirilishi natijasida qurol bilan bog‘liq jinoyatlar soni ancha kamaygan. Bu amaliy natijalar qurol nazoratining ahamiyatini yaqqol ko‘rsatadi.

XULOSA

Profilaktika inspektorining qurolni ro‘yxatdan o‘tkazish va qayta ro‘yxatdan o‘tkazishdagi faoliyati jamiyatdagi xavfsizlikni ta‘minlashda asosiy omillardan biridir.

Chunki har qanday qurol — bu himoya vositasi bo‘lishi bilan birga, noto‘g‘ri qo‘llanilsa, xavf manbaiga aylanishi mumkin. Shu sababli, qurolni ro‘yxatdan o‘tkazish tartibining qat’iy nazorat ostida bo‘lishi, uni egallagan shaxsning qonuniyligi va mas’uliyatini tekshirish — inspektorning kundalik faoliyatidagi eng muhim vazifalardandir. Amaliy hayotda ko‘p hollarda fuqarolar o‘z qurollarini qayta ro‘yxatdan o‘tkazishni unutishadi yoki jarayonning murakkab deb o‘ylab, kechiktirishadi. Profilaktika inspektori bunday vaziyatlarda fuqarolarga tushuntirish ishlarini olib boradi, qurolni o‘z vaqtida ro‘yxatdan o‘tkazishning huquqiy va xavfsizlik jihatlaridagi ahamiyatini eslatadi. Masalan, agar fuqaro ov qurolini ro‘yxatdan o‘tkazmasdan saqlasa, bu holat jinoyat emas, ammo ma’muriy javobgarlikka sabab bo‘ladi. Natijada, inspektor aralashuvi bilan bu kabi huquqbuzarliklarning oldi olinadi. Shuningdek, inspektorlar o‘z faoliyatida zamonaviy texnologiyalardan — elektron ma’lumotlar bazasi, onlayn ro‘yxatga olish tizimlari, va videonazorat vositalaridan foydalanish orqali ish samaradorligini oshiradi. Bu fuqarolar uchun ham qulaylik yaratadi, ham nazoratni yanada tez va shaffof qiladi. Yana bir muhim jihat — fuqarolarning qurol madaniyatini shakllantirish. Inspektorlar o‘quv seminarlari, profilaktik uchrashuvlar, mahalla yig‘ilishlarida chiqishlar orqali qurolni to‘g‘ri saqlash, xavfsizlik qoidalariga rioya qilish va qonuniy ro‘yxatdan o‘tkazish tartiblarini tushuntirib borishadi. Buning natijasida, qurol bilan bog‘liq noqonuniy holatlar soni kamayadi, fuqarolarning huquqiy ongi va mas’uliyati ortadi. Xulosa qilib aytganda, qurolni ro‘yxatdan o‘tkazish va qayta ro‘yxatdan o‘tkazish bo‘yicha profilaktika inspektorining faoliyati nafaqat hujjatlar bilan ishlash, balki jamiyat xavfsizligini ta’minlash, fuqarolarning qonuniy madaniyatini oshirish va tinchlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bois, bu tizimni takomillashtirish, elektron xizmatlarni kengaytirish va aholining huquqiy savodxonligini oshirish — bugungi kunning dolzarb vazifasidir. Amaliyotda inspektorlar qurol egalariining mas’uliyatini oshirish uchun tushuntirish ishlari olib boradi, ro‘yxatdan o‘tkazilmagan yoki muddati o‘tgan qurollarni aniqlashda tezkor choralar ko‘radi. Bu nafaqat jinoyatchilikning oldini olishga, balki fuqarolar orasida qonuniy madaniyatni shakllantirishga yordam beradi.

Shunday qilib, qurolni ro‘yxatdan o‘tkazish va qayta ro‘yxatdan o‘tkazish tizimini takomillashtirish, zamonaviy elektron bazalardan foydalanish, hamda fuqarolarni huquqiy bilimlar bilan qurollantirish orqali xavfsizlik darajasini yanada oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Qurol to‘g‘risida”gi Qonuni. — Toshkent, 2019-yil 12-iyul.
2. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi nizomi. — Toshkent, 2020-yil.
3. O‘zbekiston Respublikasi Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi. — Toshkent, 2021-yilgi tahrir.
4. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. — Toshkent, 2022-yilgi tahrir.
5. IIV Akademiyasi: Profilaktika faoliyatining huquqiy asoslari o‘quv qo‘llanmasi. — Toshkent: IIV Akademiyasi nashriyoti, 2021-yil.

20-Noyabr, 2025-yil

6. Mamatqulov A., Jo‘rayev Sh. Huquqni muhofaza qilish organlari faoliyati — Toshkent: Adolat nashriyoti, 2020-yil.

7. Rasmiy manba: O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi rasmiy veb-sayti — <https://www.iiv.uz>.

8. Matyoqubov B. Fuqarolik xavfsizligi va profilaktika tizimi — Toshkent: Yuridik adabiyotlar nashriyoti, 2022-yil.